

שנת שירות בבני עקיבא – "מכינה לחיים"

תפיסת ההגשמה ושנת השירות בתנועה

תנועת בני עקיבא קמה בשנת 1929 כתנועת נוער דתית-חלוצית, והינה חלק מתנועת "תורה ועבודה" (הסתדרות הפועל המזרחי). סיסמת התנועה, "קדש חייך בתורה וטהרם בעבודה", מבטאת את החינוך התנועתי. התנועה מחנכת את חבריה לחיי תורה שלמים, לאהבת העם כולו, לאהבת ארץ ישראל ומדינת ישראל ולמילוי תפקידים חלוציים בבניינה ובהתפתחותה החומרית והרוחנית, לקראת הגשמת החזון של מדינה יהודית, הבנויה על אישיות התורה והמסורה. הרב משה צבי נריה, אשר היה מדריך ומרכז בסניף בני עקיבא בירושלים בתחילת דרכה של התנועה, מהווה עד היום אב רוחני לתנועה ולערכיה.

לאורך עשרות שנים היה מפעל ההתיישבות יעד ההגשמה התנועתי המרכזי, אשר הוגשם במסגרת גרעיני נח"ל לקיבוצים דתיים וליישובים בהתנחלויות. לצד מסלולים אלה פנו בוגרים רבים מהתנועה להגשמה במסגרת לימודי תורה בישיבות ובאולפנות, לצד פעילות תנועתית.

בשני העשורים האחרונים, ולאור החלטה תנועתית לשים דגש על הגשמה במסגרתה ושליחי התנועה בקהילה, צמחו מסלולי הגשמה נוספים אליהם מכוונים את הבוגרים. המסלול המרכזי והמוביל הוא גרעיני שירות לאומי לבנות במסגרת התנועה ("קומונריות"). גרעיני הקומונריות פרוסים בכל הארץ, והן פעילות כרכות סניפי התנועה. הקומונריות מהוות את שכבת המנהיגות המובילה של התנועה. תהליך ההסדרה והמימון מתבצעים דרך עמותות שירות לאומי, הליווי המקצועי וההדרכה על ידי מחלקת ההגשמה של התנועה.

במקביל למסלול הקומונריות, ולאור עלייה באחוז הבנות המעוניינות לבצע שירות צבאי, נדרשה התנועה ליצירת מסלול

הגשמה נוסף, התנדבותי, שאינו קשור בלימודי תורה או בשירות לאומי. לשם כך נוצר מסלול שנת השירות. על אף שמסלול זה אינו מתקיים כאפשרות ההגשמה המרכזית כמו בתנועות האחרות, לא מבחינה תפיסתית ולא מבחינה כמותית, גרעיני שנת השירות גדלים והעשייה מתרחבת משנה לשנה. כך בשנת 2011 פעלו ארבעה גרעיני ש"ש, והיום פועלים 13 גרעינים. הש"שינים פועלים במשימות קבוצתיות ואישיות.

לתפיסת התנועה, שנת שירות זו שנת הכנה לשירות הצבאי דרך עשייה, בארבעה תחומים מרכזיים:

1. נוער בסיכון, רווחה.
2. קליטת עלייה.
3. חקלאות והדרכת טיולים.
4. עבודה עם בעלי צרכים מיוחדים.

חלק מהגרעינים מתמקדים בתחום אחד, וחלק משלבים שני תחומים. כל הגרעינים נמצאים תחת מוסד מסוים, שאינו קשור לתנועה. כל המוסדות הינם בעלי אופי דתי. בחלק מהמקומות יהווה הגרעין את כל הצוות החינוכי-חברתי, ובחלק מהמקומות ישתלבו יחד עם אנשי צוות נוספים. תפקיד הש"שינים משתנה מגרעין לגרעין, על פי המקום ועל פי אוכלוסיית היעד.

אנחנו מתייחסים לשנת שירות כמעין מכינה, לפגוש משהו שונה ממה שפגשתי. לשים את עצמי מול משהו לא מוכר, לגבש את הזהות שלי מול משהו חדש, מתעמת, חושב, גדל... אני רוצה שיהיו להם כמה שיותר משימות, שיהיה להם קשה. אני מתייחסת לזה כמכינה לחיים, מכינה לצבא. אנחנו מדברים על השנת שירות כתוכנית שמגדלת אותי כאדם עם נפש של תורם, אני מוציא את עצמי מהמרכז. אני כאן כדי לבנות את עצמי כאדם שיכול לתרום לחברה. להבין איזה בחירה אני אבחר, איך אני אתרום, איך אני

יכול לתת מעצמי, איזה כישורים יש לי, לבנות אנשים שחיים תודעה של שליחות, תודעת שליחות בכל מקום שתמצא את עצמך. (טל קורן, רכזת מסלול שנת שירות, בני עקיבא, 2020).

מסלולי שנת השירות, הקומונות והמשימות

מסלול גרעינים עירוניים

הש"שינים משתלבים כקבוצה וכיחידים באוכלוסייה המקומית ופועלים בבתי ספר, ארגוני חינוך בלתי-פורמלי, מועדוניות ומרכזי קליטה במטרה להצמיח מנהיגות מקומית. בגרעינים אלו ניתן לשלב לימוד במדרשה או בשיבה.

גרעין "מעייין" בית שמש – הש"שינים עובדים בשני בתי ספר של רשת ברנקו וייס. אחה"צ משתלבים במועדוניות של נוער בסיכון, ילדי רווחה, עלייה, פרויקטים של כל הקומונה ביחד. בנוסף, לכל אחד מהש"שינים חונכויות אישיות. בנים ובנות. גרעין עין הנציב – הש"שינים עובדים בחקלאות ובחינוך. מדריכים בחוות עדן בעמק המעינות, חווה חקלאית-חינוכית. בשעות אחה"צ עובדים במספר מסגרות: בתי ילדים בקיבוץ, ב"בית אחיה" מוסד לנערים אוטיסטים. מרכז עינב – קשישים, חוות סוסים, בית ספר דרור – אוטיסטים, מרכז קליטה בבית אלפא. אחת מחברות הקומונה מרכזת את סניף התנועה במקום. בנים ובנות.

כפרי נוער ומוסדות חינוכיים לילדים ולנוער

הש"שינים פועלים בתפקידים חינוכיים וחברתיים, במסגרת החינוך הבלתי-פורמלי של כפר הנוער. מתפקדיהם – הדרכת קבוצות, ליווי חינוכי, חוגי העשרה ואירועים.

ימין אורד, כרמל – כפר נוער עולה. הש"שינים עובדים בעבודה חקלאית בבוקר: נגריה, גידולי שדה, גינות ירק, דיר. 50% עבודה חקלאית ומהצהריים עד הלילה בעבודה חברתית-חינוכית. בנים ובנות.

נווה עמיאל, שדה יעקב – כפר נוער של נערים בסיכון. מדריכים קבוצה אורגנית לכל אורך השנה, וכן עובדים בתפקידי חניכה צמודה. משולבים עם הצוות החינוכי-טיפולי. בקומנה זאת רק בנים והם נחשבים ל"סיירת" של שנות השירות.

כפר הנוער יפתח, צפון ים המלח – בבקרים עבודה בבתי הספר ואחר הצהריים מפעילים פעילות בלתי-פורמלית. הש"שנים מדריכים בזוגות את כיתות י"א-י"ב. בנים ובנות.

בית נועם, קריית אוננו – מוסד לאנשים עם מוגבלויות קשות, מבוגרים. הש"שנים מתנדבים בעבודה סיעודית, במשמרות. בנוסף, משולבים בפעילות תנועתית ונותנים מענה למדריכים בסניפים במחוז דן כהדרכה ובייעוץ טלפוני. בנים ובנות, מתגוררים בדירה בקריית אוננו, לא בתוך המוסד.

אחוזת שרה, בני ברק – פנימייה לילדי רווחה בגיל 6-18. הש"שנים חיים עם הילדים, לפי משפחתונים, ומתפקדים ממש כהוריהם. בנוסף, יש סניף של בני עקיבא בתוך הפנימייה, המופעל על ידי קומונרית. הם מדריכים ופועלים בתפקידים שונים בסניף. בנים ובנות.

מקווה ישראל, חולון – בית ספר ופנימייה חקלאית. הש"שנים הם הצוות החינוכי של הפנימייה. בבוקר עובדים בחקלאות ומהצהריים עד הלילה בפעילות חינוכית. בנים ובנות.

שלווה ירושלים – מוסד יומי לילדים עם צרכים מיוחדים, מגיל גן עד בוגרים. הש"שנים עובדים בעבודה חינוכית מהצהריים ועד הערב. בנוסף, אחת לשבוע, הילדים ישנים במוסד. הש"שנים ישנים גם הם שם, בתורנות. בקומנה יש רק בנים.

הרועה העברי, מישור אדומים – חווה חקלאית לבנים בסיכון. נערים מגיעים לשם לטיפול ממוקד של מספר שבועות עד חודשים. התהליך החינוכי במקום סובב סביב חוויה של "חזרה לעצמי". הש"שנים עובדים בחקלאות חינוכית, פרויקט הילה, ליווי בתחום הלימודי. בנוסף, ישנים עם החניכים באוהלים. הפעילות היא 24/7, ונחשבת לקשה ביחס לגרעינים האחרים. בקומנה רק בנים.

עלה נגב, אופקים – כפר שיקומי לאנשים עם צרכים מיוחדים. הש"שינים משתלבים במסגרות ובמחלקות השונות, בכתי הספר, בחוגים, במחלקות השיקומיות, בעזרה בדיוור ובעבודה.

מסלול הדרכת טיולים

הש"שינים פועלים כמדריכי טיולים בחברה להגנת הטבע. במהלך השנה עוברים הכשרה מקיפה שבסיומה מקבלים תעודת מדריך טיולים "תו תקן". בנוסף חברי הגרעין שותפים לפרויקטים בתחום ידיעת הארץ. הקומונה נמצאת בבית ספר שדה כפר עציון ומורכבת מבנים ובנות. הקומונה נחשבת כ"עילית" של התנועה, המתגייסים לאחר מכן ליחידות מובחרות.

גרעין חו"ל, בני עקיבא עולמי – הסוכנות

גרעין של ש"שינים בפלורידה, ארצות הברית. עובדים בבית ספר ובסניף של בני עקיבא.

חשיפה לשנת שירות, תהליך המיון וההכשרה

בניגוד לתנועות אחרות בהן שנת השירות ידועה וחשופה לחניכים במהלך שנות התחנכותם בתנועה, בבני עקיבא המצב שונה. הדבר נובע הן מהיות המסלול חדש יחסית, הן מהחשיבות והיוקרה של מסלול הקומונריות ומסלולים אחרים, והן מהעובדה ששנת השירות מתבצעת במוסדות שהם מחוץ לפעילות התנועתית.

המידע על מסלול שנת השירות עובר לשכבת י"א וי"ב דרך הקומונריות. חשיפה ראשונית מתבצעת בקיץ בין י"א לי"ב. גיוס מתנדבים לשנת השירות בתנועה מתבצע גם מחוץ לה, בכנסים של מועצות, עיריות, בתי ספר וחוגי בית. בשנים האחרונות מתבצעת עבודת שיווק וגיוס גם באמצעות חדרי מורים, כאשר שנת השירות מוצעת כאלטרנטיבה להמשך תהליך חינוכי לכאלה שהישיבה לא מתאימה להם או שיש להם קושי בהמשך לימודים. שנת השירות מוצגת כשנה אקטיבית, של עשייה ופעילות שאינה לימודית.

תהליך המיון מתחיל באוקטובר בהגשת טופס באתר. לאחר מכן, בחודש נובמבר, מתבצע יום מיונים, הכולל דינמיקה קבוצתית וריאיון. בנוסף, מתקיים "שוק חשיפה" של מקומות ההתנדבות. לאחר יום המיון מתבצע שיבוץ למסגרות. בהמשך, עוברים המועמדים יום מיון במוסד החינוכי אליו שובצו. רק לאחר מכן מתקבלים ומשובצים באופן סופי.

לאחר השיבוצים, בסביבות החודשים מאי-יוני, מתקיים מפגש הכשרה של המוסד החינוכי. בחודשים יולי-אוגוסט מתקיים סמינר הכנה של התנועה, בן ארבעה ימים. סמינר זה עוסק בתפיסת התפקיד, התפיסה של התנועה, עבודה עצמית שלי מול השליחות, חיים בקומונה, פיתוח אישי, מפגש עם דמויות שחוללו שינוי בחברה הישראלית, מפגש עם ש"שינים בוגרים וגיבוש הקומונה. במסגרת הסמינר חותמים הש"שינים על "קוד אתי" לשנת השירות.

בתחילת השנה ובמהלך השנה מתבצעים ימי הכשרה של המוסד החינוכי בו נמצא הגרעין.

ההדרכה מטעם התנועה מתבצעת במסגרת ימי הכשרה, אחת לחודש. ימי ההכשרה הם לכל מתנדבי ש"ש, מכל הגרעינים. ימי ההכשרה עוסקים בתחומים המעסיקים את התנועה והחברה: זהות יהודית, תורנית, עולם רוחני, הכנה לקראת גיוס ושירות, היכרות עם מסלולים בצבא, היכרות עם תחומים חדשים, אירוח בין גרעינים, גישות חינוכיות ועוד. בנוסף, מתקיימים שלושה סמינרים דו-יומיים במהלך השנה.

לכל קומונה יש רכז מלווה המהווה את הקשר בין הקומונה, המוסד החינוכי והתנועה. הרכז נפגש עם חברי הקומונה אחת לשבוע, לפעילות או לשיחות אישיות. הפעילות בחלקה נכתבת על ידי התנועה ובחלקה על ידי הרכז.

מתנדבי שנת שירות בתנועה מספרים:

חיפשתי כל מיני מסגרות, וצרכים מיוחדים מאוד משך אותי, התאהבתי במקום, באנשים, בחניכים. המפגש עם האוכלוסייה הזאת נתן לי פרספקטיבה מדהימה על העולם, אין לי ספק שזה יעזור לי הלאה בחיים;

חשוב היה לי לעשות משהו לחברה, משהו שאני אשפיע בו, אני חושב שדרך זה שאנשים יוצאים לשטח, הם יכולים להתחבר לקשר לארץ, לאהבה אליה. כשאתה בשטח, עם אנשים, אתה יכול לגעת בהם, להגשים את החלום, להתרומם מעל היום יום, לטייל דרך הרגליים;

למדתי להיפתח לאנשים קצת שונים, כל אחד בא מהעולם שלו ומהרקע שלו, לא יכולתי את זה בלי הש"ש, אני עכשיו יותר בוגר וקצת יותר מכיר אנשים... גיליתי על עצמי כוחות שלא ידעתי שיש בי, בגרות, התמדה, אחריות, פיתוח קשרים עם אנשים, אני מקווה שזה ילווה אותי בכל תחום אחר בחיים שלי... הבנתי כמה חזק הכוח של הקבוצה וכמה רחוק אפשר להגיע עם מספיק רצון. (ש"שינים, בתוך: סרטוני תדמית שנת שירות בבני עקיבא).